

Un projecte inacabat

MELCION MATEU

NARRATIVA

Ingeborg Bachmann, *Malina*.
Traducció de Pilar Estelrich.
Edicions 62.
Barcelona, 2003.

Ingeborg Bachmann (Klagenfurt, 1926-Roma, 1973) és sobretot recordada com a autora dels poemaris *El temps ajornat* i *Invocació de l'Óssa Major*, dos llibres que la convertiren en una de les veus imprescindibles de la poesia d'expressió alemanya de la segona meitat del segle XX. El fet, però, és que el temperament de l'escriptora austríaca –interessada sempre a explorar els límits del llenguatge– la portà a practicar altres gèneres com ara l'assaig, la narrativa i l'escriptura dramàtica, gèneres que sens dubte contribuïren a donar-li una major projecció pública, tot i que, a desgrat seu, la crítica no sempre aplaudí aquests intents de superar el seu vessant de poeta.

Bachmann –com tants altres poetes moderns, començant per Baudelaire– manifestà un interès creixent per la prosa i provà de desfer les barres convencionals dels gèneres. Ara ens arriba *Malina*, l'única novel·la pròpiament dita que l'autora va poder concloure abans de la seva mort tot

just fa trenta anys en circumstàncies estranyes, una mort aparentment accidental –un incendi domèstic– que no ha deixat de provocar tota mena d'especulacions.

Així, per alguns, *Malina* és simplement una novel·la de poeta, o més ben dit, *la novel·la* –l'única conservada– d'una poeta (una altra novel·la, *Ciutat sense nom*, es va extraviar després de passar per les mans de diversos editors que la van rebutjar). I no debades són moltes les seqüències de l'obra que es poden llegir com a autèntics poemes en prosa, també en l'efectiva traducció catalana de Pilar Estelrich. Però en realitat *Malina* formava part d'un projecte narratiu que l'autora no va tenir temps d'acabar, la trilogia *Maneres de morir*, de la qual era el primer volum (la resta s'ha conservat només de forma inacabada i fragmentària); *Malina*, és doncs, simplement una novel·la o, si ho preferiu, una novel·la moderna, en el sentit que Edmund Wilson la va definir: un nou gènere que quedava inaugurat amb l'*Ulisses* de Joyce.

UN TRIANGLE AMORÓS

Dividida en tres parts, després d'una breu introducció a la manera dramàtica (personatges, temps i espai), *Malina* descriu les tensions d'un senzill triangle amorós en el qual la protagonista –un jo femení

del qual desconexem el nom i bona part dels trets principals– es veu dividida entre un amor inexplicable, sensual (el que sent per Ivan, més jove que ella), i un altre de racional (el que sent per Malina, major que ella i l'home amb qui conviu) que l'acabarà anihilant. El tercer home en la vida de la protagonista no és altre que el seu pare: un amor incestuós, igualment destructiu. La trama argumental és mínima, però plena de paranys disposats a desafiar els lectors: la narració en primera persona per part de la protagonista reflecteix la inestabilitat del seu estat psicològic fins al punt que ens és impossible distingir entre l'acció física i la percepció que aquest jo en té. La crítica autobiogràfica ha volgut veure en la novel·la un reflex de la tortuosa relació de Bachmann amb el novel·lista suís Max Frisch, però en realitat el tema de la narració és un altre: *Malina* explora les relacions home-dona i les relacions pare-filla com a esquemes de poder, en els quals la dona sempre surt malparada.

Escrita amb un gran domini del ritme, afavorit per les seqüències breus i els salts temporals, i amb un virtuosisme eclèctic formal –que inclou la narració tradicional, però també la forma dramàtica o, en ocasions, l'ús del

La poeta austríaca Ingeborg Bachmann

vers– la novel·la és també una reflexió sobre els límits del llenguatge, la dificultat d'aprehendre la realitat, l'espai i el temps. Les discussions filosòfiques –Bachmann va fer una tesi doctoral sobre Heidegger i va basar en Wittgenstein la seva poètica– contribueixen a fer patent l'aïllament d'un jo que viu l'amor com una confirmació de la incapacitat humana per expressar-se i/o compartir el dolor existencial.

Malina, però, ens presenta uns personatges desdibuixats

que en conjunt van en detriment de l'interès psicològic de la narració. Es tracta d'una novel·la en la qual hi ha més exposició –més despullament– que anàlisi. No sabem mai fins a on hauria pogut arribar Bachmann si hagués completat la trilogia *Maneres de morir*, però en tot cas, els lectors amb ganes de més poden complementar la seva lectura amb la de la *Poesia completa* de Bachmann que es va publicar en català el 1995 (Edicions Alfons el Magnànim, València).

Dolors Piera, mestra i revolucionària

ASSAIG

Cèlia Cañellas i Rosa Toran, *Dolors Piera, Mestra, política i exiliada*. Premi Leonor Serrano i Pablo. Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 2003.

En els darrers temps estem assistint a la recuperació de personatges que van tenir un paper important en la història contemporània de Catalunya i que restaven oblidats a l'habitació dels mals endreços. El primer terç de segle XX va ser de tanta creativitat, que va permetre l'aparició d'una generació que ho va donar tot per intentar canviar la societat, i, a canvi, va rebre l'amargor de la presó, l'exili i la mort. Homes i dones que van lluitar generosament i solidàriament per la cultura, per la llibertat del poble i per la revolució social. Dolors Piera (Puigverd d'Agramunt-1910), que va morir als 92 anys a Santiago de Xile, és un dels

personatges d'aquell temps que ha estat recuperat per Cèlia Cañellas i Rosa Toran, autores també d'un important estudi pedagògic: *La política escolar de l'Ajuntament de Barcelona, 1877-1923* (Barcanova, 1982).

Teresa Pàmies, que va conèixer a Piera en els temps en què eren capitans, en el pròleg diu: "Dolors Piera fou una dels mestres que han fet Catalunya i en quines circumstàncies històriques!". De notícies de Dolors Piera ja n'havíem tingut en el llibre *Soldats de Pandora*, de l'historiador Ricard Vinyes, que narra la vida del seu germà Sebastià. La biografia de la mestra lleidatana Dolors Piera i Llobera reflecteix el paradigma de tota una generació idealitzada per la revolució, una generació que va lluitar per transformar la societat mitjançant la cultura, l'escola i l'acció social col·lectiva.

TRASLLAT A BARCELONA

Dolors Piera, filla d'un mestre, va estudiar magisteri a la Normal de Lleida i va tenir de professora Pepita Uriz, una de

FERRAN AISA

les més importants pedagogues de l'escola catalana. Als 18 anys va traslladar-se a Barcelona per fer de mestra a una escola de l'Ajuntament. Piera va participar en experiències pilot d'ensenyament a l'escola Pedagogium de Barcelona i, posteriorment, en una llar d'infants de Lleida. El curs 1930-1931 va entrar per oposicions al Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona, i va ser mestra a l'escola Ignasi Iglésias de Sant Andreu.

Dolors Piera va formar part del grup de mestres Batec de Lleida. Aquest grup, malgrat que era autònom, mantenia afinitat amb el Bloc Obrer i Camperol, i es dedicava a recórrer els pobles organitzant festes i conferències de difusió pedagògica. Dolors Piera va col·laborar amb Víctor Colomer i amb altres mestres en la difusió de les teories educatives de Célestin Freinet, i va treballar els primers anys de la República en una escola del Carmel.

Com altres joves amb inquietud de la seva generació

va participar en les tasques culturals de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i va tenir de companyes Anna Murià, Núria Folch, Otilia Castellví, Maria Recasens i la pedagoga Maria Baldó, directora de l'Escola Farigola de Vallcarca. Era l'època que el BOC mantenia el control de l'AEP i el seu president era Víctor Colomer que va organitzar un Congrés d'Educació en què hi va participar la flor i nata de l'aristocràcia dels mestres catalans: Artur Martorell, Rosa Sensat, Maria Baldó, Hermini Almenndros, Eladi Homs... Dins de l'Ateneu va conèixer a qui seria el seu primer company, el també mestre Ramon Costa-Jou, amb el qual va compartir el compromís docent, polític i amorós.

MESTRA REVOLUCIONÀRIA

Aquesta mestra revolucionària es va afiliar a la FETE (Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament), i va exercir la seva professió a l'Escola Graduada de Vilafranca del Penedès. La seva

conscienciació política la va dur cap al comunisme, i per la via FC del PSOE va participar en la fundació del PSUC. Piera va prendre part en el I Congrés de la dona catalana i fou animadora de la Unió de Dones de Catalunya. Per aquestes dates va unir el seu destí amb Pere Aznar, membre del CC del PSUC. L'any 1936 va ser reclamada per Víctor Colomer perquè l'ajudés en les tasques de conseller-regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. Piera va treballar en la Comissió de Cultura i d'Assistència Social i va centrar la seva feina en l'atenció als infants refugiats, l'organització de colònies i la creació de cantines a les escoles. Dolors Piera es va fer càrrec també de la comissió femenina del PSUC. A l'acabament de la guerra va exiliar-se a França i, posteriorment, a Xile.

El treball de Cañellas i Toran treu a la llum la riquesa d'un temps d'afany col·lectiu en què l'ofici de mestra va tenir un paper clau al prendre la transformació de la societat mitjançant l'escola i la cultura.